

กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบาย
สาธารณะเพื่อสุขภาพ
ด้านเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดอุบลราชธานี
The Process of Social Network Construction for Driving
Public Health Policy on
the Organic Farming in Ubonratchathani

รพินทร์ ยืนยาว¹ และ ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์²

Rapin Yuenyao¹ and Thanapauge Chamaratana²

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

^{1,2}Faculty of Humanities and Social Science

^{1,2}มหาวิทยาลัยขอนแก่น

^{1,2}Khon Kaen University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีหน่วยวิเคราะห์ในระดับกลุ่มเครือข่าย เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเครือข่ายสมาชิกสุขภาพจังหวัดอุบลราชธานี ที่เข้ามาร่วมในกระบวนการสมาชิกสุขภาพ ผลักดันนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์จำนวน 23 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจาก 4 ภาคส่วน คือ กองเลขานุการกิจภาคประชาสังคมและเกษตรกร หน่วยงานรัฐ และหน่วยงานวิชาการ โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม ATLAS.ti และวิเคราะห์

ความสัมพันธ์เครือข่ายด้วยโปรแกรม UCINET ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีมี 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดโครงสร้างบริหาร 2) การระบุประเด็นปัญหา 3) การตัดสินใจเลือกประเด็น 4) กำหนดแนวทางเคลื่อนไหวนโยบาย 5) กำหนดเป้าหมายนโยบาย 6) กำหนดทิศทางการยุทธศาสตร์ และ 7) กำหนดแผนปฏิบัติการ ทำให้เครือข่ายสามารถที่จะเชื่อมโยง มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: การสร้างเครือข่ายทางสังคม, เกษตรอินทรีย์, นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ

Abstract

This research aims to study the process of creating a social network in driving public health policies on organic agriculture in Ubon Ratchathani province. By using qualitative research methodology, there is an analysis unit at the network group level. Collecting data with key informants is the Ubon Ratchathani Health Assembly Network, who came to participate in the health assembly process pushing 23 public policies on organic agriculture, which are selected from four specific sectors, namely the Division of the Secretariat Civil Society and farmers, government agencies, and academic departments. Data were collected from in-depth interviews as well as participatory and non-participatory observation with important information providers. Data were analyzed by ATLAS.ti program and network relationship analysis with UCINET program. The process of creating a social network in driving public policy in organic agriculture in Ubon Ratchathani province has 7 steps including 1) Administrative structure determination, 2) Identification of problems, 3) Decision making, 4) Determination of movement policy, 5) Policy goal setting, 6) Formulate strategic directions, and 7) Set out action plans. In order to make the network able to connect, there is a continuous relationship and the driving public policy to succeed as planned.

Keywords: Social Networking, Organic Agriculture, Public Health Policy

บทนำ

พลังเครือข่ายทางสังคมเป็นการรวมพลังเพื่อทำงานไปสู่ผลที่ได้มากกว่า การดำเนินงานเพียงองค์กรเดียว (นฤมล นิราทร, 2543) การผลักดันนโยบายสาธารณะ เพื่อสุขภาพได้นำพลังเครือข่ายทางสังคมตามยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเข็ญญูเขา ประกอบด้วย พลังเครือข่ายทางความรู้ พลังเครือข่ายอำนาจรัฐ และพลังเครือข่าย เคลื่อนไหวสังคม เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะสู่การแก้ปัญหา (ประเวศ วะสี, 2547) โดยใช้เครื่องมือตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 บัญญัติให้สมัชชาสุขภาพเป็นเครื่องมือพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพแบบ มีส่วนร่วมที่เครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคมที่เห็นร่วมกันว่าจะเป็นหนทางที่จะทำ ให้ทุกฝ่ายในสังคมเข้ามาร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนา ขณะเดียวกันเครือข่ายเกษตร อินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีได้รวมตัวกันในการขับเคลื่อนให้เกิดนโยบายสาธารณะ ด้านเกษตรอินทรีย์ระดับจังหวัดด้วยเครื่องมือสมัชชาสุขภาพ โดยมีกรชักชวนเครือข่าย ทางสังคมที่มีองค์ประกอบตามแนวคิดสามเหลี่ยมเข็ญญูเขาเข้ามา มีบทบาทสำคัญ ในการสร้างแรงผลักดันให้เกิดนโยบายด้านเกษตรอินทรีย์ ที่จะทำ ให้คนในพื้นที่จังหวัด อุบลราชธานี และคนทั้งโลกได้รับอาหารที่ปลอดภัย โดยใช้แนวคิดสามเหลี่ยมเข็ญญู เขา (รายงานผลการดำเนินงานโครงการสมัชชาสุขภาพจังหวัดอุบลราชธานี, 2559)

แนวคิดสามเหลี่ยมเข็ญญูเขา เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย สาธารณะเพื่อสุขภาพ ซึ่งเป็นวิธีการที่ค้นพบในการปฏิรูปทางการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2537 ถึง ปี พ.ศ. 2540 ที่มีกรนำไปใช้เข็ญญูเรื่องยากๆ ถึงประเทศจะมีรัฐบาลที่ดี ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ส่วนใหญ่ปัญหาที่ถูกแก้ไขจะเป็นปัญหาที่ง่าย และตรงไป ตรงมา แต่ปัญหาที่ยาก และซับซ้อนนั้น การใช้อำนาจรัฐเพียงลำพังก็ไม่สามารถแก้ไข ได้ และจะถูกแทรกซ้อนอำนาจตามมา ส่วนการสร้างความรู้จะเป็นความรู้ที่ถูกเรียกว่า “ความรู้ขึ้นหิ้ง” ไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ หรือ นำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ ขณะที่การ เคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเดียว โดยการไม่ติดอาวุธทางปัญญา หรือ ไม่อาศัยข้อมูล ความรู้ในการขับเคลื่อนก็ไม่มีพลัง และอาจจะเกิดความรุนแรงตามมา (สำนักงาน คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2560) โดยองค์ประกอบสามเหลี่ยมเข็ญญูเขา ประกอบด้วย 3 ส่วนหลักๆ เริ่มต้นด้วยพลังความรู้ หรือ ภาคส่วนของวิชาการ จะดำเนิน

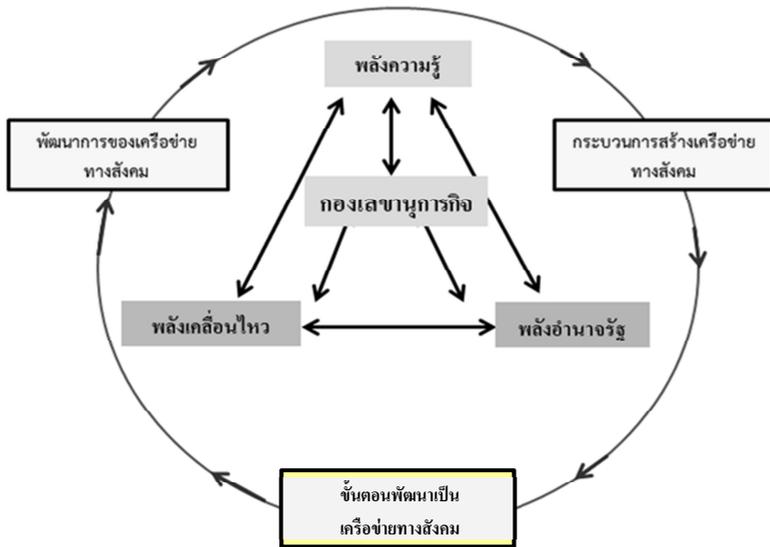
การวิจัยหาความรู้ แล้วนำความรู้ที่ได้มาสู่การเคลื่อนไหวทางสังคม ทำให้สังคมรับรู้ เข้าใจ ตระหนักถึงปัญหานั้น และเชื่อมความรู้กับการเคลื่อนไหวทางสังคมไปพร้อมๆ กัน ผลักดันให้เกิดกฎกติกาของสังคม หรือ เป็นกฎหมาย ข้อระเบียบแบบแผน แม้แต่ การเกิดข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะก็เช่นกัน จะเป็นหน้าที่ในส่วนของอำนาจรัฐ เข้ามาช่วยผลักดัน ทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติ และยอมรับแนวทางนั้นร่วมกัน (ประเวศ วะสี, 2560)

ฉะนั้น การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้พลังทั้งสามภาคส่วน จากสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาดังกล่าวเข้ามาเป็นตัวกลไกสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพื่อสุขภาพร่วมกัน และผู้วิจัยมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจต่อการใช้เครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ด้วยแนวทางยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ที่จะทำให้ทราบถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีเป็นอย่างไร จึงได้ดำเนินการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ที่จะนำไปสู่องค์ความรู้ในการพัฒนา กลไกเครือข่ายทางสังคมขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพต่อพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

การพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์การกำเนิดเครือข่ายทางสังคมที่มีองค์ประกอบตามยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา ประกอบด้วย 3 ส่วนหลักๆ ได้แก่ พลังความรู้ พลังเคลื่อนไหวทางสังคม และพลังอำนาจรัฐ เริ่มต้นด้วยพลังความรู้ หรือ ภาคส่วนของวิชาการ นำความรู้ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยหาความรู้ เกิดความรู้ใหม่ แล้วนำความรู้ที่ได้มาสู่การเคลื่อนไหวทางสังคม ทำให้สังคมรับรู้ เข้าใจ ตระหนักถึงปัญหานั้นมากขึ้น และเชื่อมความรู้กับการเคลื่อนไหวทางสังคมไปพร้อมๆ กัน ผลักดันให้เกิด

กฎกติกาของสังคม หรือ เป็นกฎหมาย ข้อระเบียบแบบแผน แม้แต่การเกิดข้อเสนองานนโยบายสาธารณะก็เช่นกัน จะเป็นหน้าที่ในส่วนของอำนาจรัฐเข้ามาช่วยผลักดันทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติ และยอมรับแนวทางนั้นร่วมกัน (ประเวศ วะสี, 2560) ซึ่งใน 3 ส่วนนั้นก็จะมีกลไกเลขานุการกิจเป็นแกนประสานงานเครือข่ายให้เกิดการเชื่อมร้อยทั้ง 3 ส่วนเข้าด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยได้มองถึงพัฒนาการของเครือข่ายทางสังคม กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคม และขั้นตอนพัฒนาเป็นเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์มี 7 แนวทาง ดังนี้ (1) การสร้างความตระหนักและจิตสำนึกก่อร่วม (2) การสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์ (3) การแสวงหาผู้นำเครือข่าย (4) การสร้างแนวร่วม (5) การศึกษาข้อมูล (6) การค้นหาทางเลือกของเครือข่าย และ (7) การสร้างระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2547; สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2548; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) โดยสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีหน่วยวิเคราะห์ในระดับเครือข่าย โดยใช้หลักเกณฑ์การคัดเลือกเครือข่าย คือ เครือข่ายเข้าร่วมกิจกรรมขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์ เป็นเครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และเครือข่ายตามหลักสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา เป็นต้น และแหล่งข้อมูลสำคัญจากเครือข่ายตามหลักสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา จำนวน 23 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง คือ เป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลครบถ้วนมากที่สุด เป็นบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง และบุคคลที่เข้าร่วมกับกระบวนการสมัชชาสุขภาพจังหวัดอุบลราชธานี อย่างน้อย 1 ปี เป็นต้น โดยแยกออกเป็น 4 ส่วน คือ กองเลขานุการกิจ 2 คน ภาคพลังความรู้ 2 คน ภาคพลังเคลื่อนไหวทางสังคม 12 คน และภาคพลังอำนาจรัฐ 7 คน เป็นไปตามส่วนของการเข้ามาร่วมมือกันน้อยแตกต่างกัน

สำหรับการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญข้างต้นรวมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยเข้าไปร่วมออกแบบกิจกรรมในบางครั้งและเข้าร่วมประชุมในกิจกรรมของเครือข่าย แล้วรวบรวมข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ พร้อมตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลด้วยวิธีแบบสามเส้า (Triangulation) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540) ด้วยแบบการตรวจสอบแหล่งข้อมูลต่างกัน และเวลาที่ต่างกัน จากนั้นจึงได้มีการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยการสรุปรวบรวมข้อมูลจากการถอดเทปบันทึกเสียง ซึ่งจัดพิมพ์ข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft Word และป้อนเข้าสู่โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้โปรแกรม ATLAS.ti อนึ่ง งานวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ HE6313015

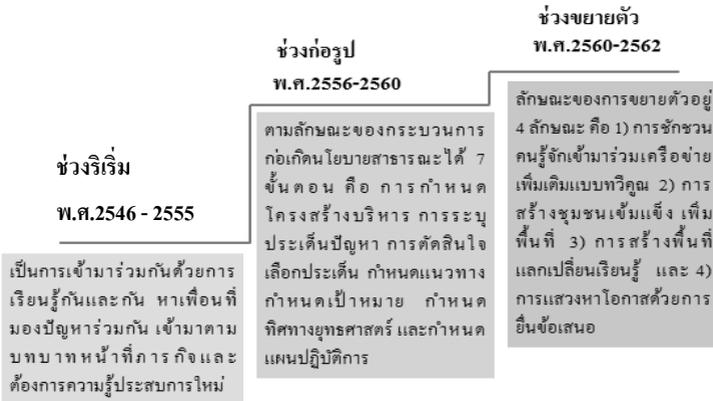
ผลการวิจัย

จังหวัดอุบลราชธานีมีการเคลื่อนไหวด้านเกษตรอินทรีย์มานานกว่า 8 ปีที่ผ่านมาจะเป็นการแยกกันทำ หรือ ต่างคนต่างทำมีการรวมกลุ่มกันตามบริบทของสังคมและบริบทของพื้นที่ตามเป้าหมายของแต่ละกลุ่มและคำที่ใช้ในการขับเคลื่อนด้านเกษตรอินทรีย์ก็มีความแตกต่างกัน เช่น เกษตรไร้สารพิษ เกษตรอินทรีย์ เกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรพอเพียง เกษตรผสมผสาน เกษตรปลอดภัย เกษตรที่เอื้อต่อสุขภาพ ฯลฯ จนทำให้เครือข่ายได้มองเห็นว่า ทุกกลุ่มเครือข่ายได้มีการมองที่แตกต่างกัน จะทำอย่างไรให้ทุกกลุ่มเครือข่ายได้มีการมองเป้าหมาย หรือ ทิศทางการขับเคลื่อนด้านเกษตรอินทรีย์ไปในทิศทางเดียวกัน จนมาในปี พ.ศ. 2556 ก็มีการรวมตัวกันในการผลักดันนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ถือว่าเป็นการมารวมกันเป็นครั้งแรกของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เป็นช่วงของการริเริ่มเครือข่ายไม่กี่คน เพื่อมาวางแผนงานในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจัดตั้งเป็นคณะทำงาน หรือ อนุกรรมการเชิงประเด็นเกษตรอินทรีย์ เพื่อกำหนดเป้าหมาย แผนงาน ยุทธศาสตร์ ออกมาเป็นลักษณะของเอกสาร 2 รูปแบบ คือ เอกสารร่างมติข้อเสนอ และเอกสารประกอบหลัก ทั้งนี้ได้มีกลุ่มเป้าหมายหลักใน 3 ส่วน คือ (1) ภาควิชาการจำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้แทนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 1 คน และผู้แทนจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จำนวน 1 คน (2) ภาคหน่วยงานรัฐ จำนวน 3 คน ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และ (3) ภาคประชาสังคมจำนวน 3 คน ได้แก่ มูลนิธิสื่อสร้างสุขอุบลราชธานี มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองมัง อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี เข้ามาทำหน้าที่การยกวางข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์ ริเริ่มด้วยผู้แทนเครือข่ายจำนวน 8 คน เปรียบเสมือนเป็นกองเลขานุการประเด็น เริ่มต้นในการพูดคุยใช้เวลาการประชุมกันหลายครั้ง และแบ่งบทบาทหน้าที่ในการค้นหาข้อมูลมาประกอบร่างเอกสารขึ้นมา จนได้เอกสารข้อเสนอที่สมบูรณ์ และนำเอกสารใน 2 ส่วนดังกล่าวเข้าในที่ประชุมสมัชชาสุขภาพจังหวัด เพื่อรับฟังความคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นการประชาพิจารณ์เอกสารดังกล่าวให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาบริบทในการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการ

ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ามีอยู่ 3 ประเด็นสำคัญในการนำเสนอ ประกอบด้วย (1) พัฒนาการเครือข่ายทางสังคมนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี (2) กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี และ (3) ขั้นตอนพัฒนาเป็นเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. พัฒนาการของเครือข่ายทางสังคมนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงริเริ่มเครือข่ายทางสังคมในปี พ.ศ. 2546 – 2555 ในลักษณะของการเข้ามาเพื่อการเรียนรู้กันและกัน การหาเพื่อนที่มองปัญหาร่วมกัน บางบุคคลเข้ามาตามภารกิจบทบาทหน้าที่ และบางบุคคลเข้ามาเพื่อมาแลกเปลี่ยนความรู้ให้ได้ความรู้ประสบการณ์ใหม่ ต่อมาช่วงที่ 2 เป็นช่วงของการก่อรูปเครือข่ายทางสังคมในปี พ.ศ. 2556-2560 ลักษณะของเครือข่ายทางสังคมจะมีกระบวนการก่อเกิดเครือข่ายเป็นไปตามขั้นตอนของนโยบายสาธารณะ 7 ขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดโครงสร้างบริหารเครือข่าย เป็นการแบ่งบทบาทหน้าที่ความเชี่ยวชาญทักษะเฉพาะของบุคคล โดยเป็นไปตามความสมัครใจของสมาชิกเครือข่าย การระบุนประเด็นปัญหาตรงกัน ด้วยการอาศัยข้อมูลสถานการณ์เป็นตัวบังคับถึงความน่าจะเป็นของนโยบาย โดยพิจารณาถึงความสำคัญ ความเร่งด่วนของปัญหา การตัดสินใจเลือกประเด็นของเครือข่าย ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การกำหนดประเด็นจากผู้มีส่วนได้เสียเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน การกำหนดเป้าหมายประเด็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดของเครือข่าย การกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ และกำหนดแผนปฏิบัติการ เป็นการวางรายละเอียดวิธีการปฏิบัติให้ไปสู่เป้าหมายยุทธศาสตร์ให้เกิดความชัดเจนมากขึ้น และช่วงที่ 3 การขยายตัวของเครือข่ายทางสังคมในปี พ.ศ. 2560-2562 เป็นลักษณะของการขยายตัวอยู่ 4 ลักษณะ คือ (1) การชักชวนคนรู้จักเข้ามาร่วมเครือข่ายเพิ่มเติมในลักษณะของผู้ที่ทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มแบบทวีคูณ คือ $1+1=2$, $2+2=4$, $4+4=8$...เป็นการผลึกพลังในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน (2) การสร้างชุมชนเข้มแข็ง หรือ การสร้างกลุ่มเข้มแข็ง เป็นการเพิ่มจำนวนชุมชนในการ

ผลิตระบบอินทรีย์ (3) การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยการขยายพื้นที่ตลาดสีเขียวเพิ่มมากขึ้น (4) การแสวงหาโอกาสด้วยการยื่นข้อเสนอเพื่อระดมทุนมาหนุนเสริมเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 2 ที่แสดงถึงพัฒนาการเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ดังนี้

ภาพที่ 2 พัฒนาการเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ

2. กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการเริ่มต้นของเครือข่ายทางสังคมเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะที่ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะร่วมกัน โดยอาศัยองค์ประกอบตามยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาหรือพลังสามภาคส่วน คือ พลังความรู้ พลังเคลื่อนไหวทางสังคม และพลังอำนาจรัฐสามารถแยกขั้นตอนของการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์ ออกเป็นทั้งหมด 7 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน เป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะ ว่าคนที่ทำเกษตรอินทรีย์ยังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน จะเห็นได้จากการใช้คำพูด หรือ การเรียกชื่อที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย เกษตรปลอดภัย เกษตรไร้สารพิษ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นบ่งบอกว่าทุกคนในสังคมมีความเข้าใจเรื่อง

ของเกษตรอินทรีย์ที่ไม่ตรงกัน เครือข่ายจึงเห็นว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีการสร้างความเข้าใจบ่อยๆ และต่อเนื่อง แทรกซึมทุกกิจกรรม แต่ส่วนใหญ่เครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ใช้รูปแบบของการสร้างความเข้าใจด้วยการเสวนาพูดคุย หากจุดร่วมกัน และภาคีที่เข้ามาร่วมนั้น มีองค์ประกอบทั้ง 3 ภาคส่วน คือ หน่วยงานด้านวิชาการ หน่วยงานรัฐ และ ภาคประชาสังคม ทั้ง 3 ส่วนนี้ จะช่วยในการให้ข้อมูล หรือ ให้ความรู้ที่เติมเต็มซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการมองเห็นปัญหาร่วม และบทเรียนประสบการณ์ ในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นการประกอบส่วนของข้อมูลให้สมบูรณ์มากที่สุด นำมาสร้างความตระหนักผู้ร่วมกันในเวทีกลางเพื่อเกิดการรับรู้ รับทราบ และตระหนักต่อปัญหาไปด้วยกัน ซึ่งกระบวนการนี้ใช้กระบวนการสมัชชาสุขภาพ เป็นเวทีกลางเปิดโอกาส ให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นดังกล่าว แต่การพูดคุยจะนำไปสู่เป้าหมายของเวทีก็ต้องมีผู้นำเสวนา จึงได้มีการตั้งประธานในการพูดคุย และก็มีมีการเปลี่ยนคนพูดคุยตามความสะดวก โดยเป็นรูปแบบที่เป็นกึ่งทางการ แนวทางที่ได้ก็เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ภาคส่วนนั้น

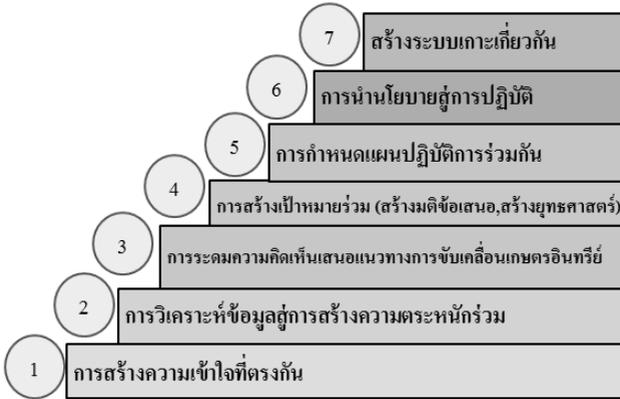
ขั้นตอนที่ 3 การระดมความคิดเห็นเพื่อเกิดแนวทาง เป็นการนำข้อมูลที่ถูกรวบรวมเรียงด้วยการสังเคราะห์จากนักวิชาการมาแล้ว กลายเป็นเอกสารร่างมติ ข้อเสนอ และเอกสารหลักประกอบข้อเสนอ ใช้เวทีกระบวนการสมัชชาสุขภาพเป็นส่วนของการสร้างเครือข่ายเพิ่มเข้ามามากขึ้น ซึ่งส่วนที่มารับฟังความคิดเห็นจะเป็นภาคประชาชน จะเป็นกลุ่มของ อสม. และกลุ่มเกษตรกร หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานภาคประชาสังคม และนักวิชาการสถาบันอุดมศึกษา คนที่เข้ามาร่วมที่มคณะทำงานด้านเกษตรอินทรีย์พยายามให้ครบทั้ง 3 ภาคส่วน โดยร่วมกันให้ข้อเสนอแนะต่อมติข้อเสนอนโยบายให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างเป้าหมายร่วมของนโยบายกำหนดสิ่งที่จะไปสู่ความสำเร็จ เป็นการสร้างเป้าหมายร่วมเป็นสิ่งสำคัญ ที่ทุกคนต้องเห็นเป้าหมาย หรือ ได้รู้จักเป้าหมายร่วมกัน เปรียบเสมือนการถือธงไปด้วยกัน และนำไปสู่การปักหมุดยึดเป็นกระบวนการที่สร้างความมั่นใจว่า ทุกภาคส่วนเอาจริงเอาจังกับเรื่องนี้แล้ว ในส่วนของภาคประชาชน หรือ เกษตรกรก็เกิดความมั่นใจต่อหน่วยงานมากขึ้น นำไปสู่การร่วมมืออย่างเต็มที่

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแผนปฏิบัติการร่วมกัน เป็นกระบวนการสำคัญอีกกระบวนการหนึ่ง ซึ่งถ้าคณะทำงานไม่ขับเคลื่อนต่อกระบวนการกำหนดเป้าหมายการทำยุทธศาสตร์ก็เสียเปล่า สิ่งที่คณะทำงานได้ทำร่วมกัน และใช้ความพยายามเกาะติดอย่างต่อเนื่อง ทำให้หาเจ้าภาพในการกำหนดแผนปฏิบัติการร่วมกัน และในส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด เป็นต้น ได้เข้ามาอย่างเต็มตัว สามารถนำมาสู่แผนปฏิบัติการ และตัวชี้วัดของหน่วยงานได้ ซึ่งเกิดจากการบูรณาการออกแบบจากทุกภาคส่วน และการมีแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของแผนนั้น และอนุมัติงบประมาณมาสนับสนุนต่อทำให้เครือข่ายรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เป็นการให้ภาคีเครือข่ายนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นไปตามภารกิจ และบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ เป็นสำคัญ และมีการบูรณาการงาน และงบประมาณในบางกิจกรรมเท่านั้น ในส่วนของ การออกแบบกิจกรรม ได้ยึดเพียงยุทธศาสตร์ของจังหวัด ที่ได้ออกแบบร่วมกันเป็นที่ตั้ง และการดำเนินงานกิจกรรมก็ขึ้นอยู่กับความถนัดขององค์กร หรือ หน่วยงานนั้น และมาเชื่อมกันเป็นครั้งๆ คือ ในงานเทศกาลกินสบายใจ หรือ ตลาดนัดกินสบายใจทุกวันเสาร์ของสัปดาห์ ทุกเครือข่ายจะได้มาช่วยกันในการให้ข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ จะเห็นได้ว่า ในแต่ละช่วงกิจกรรมนั้น จะมีการผลักดันกันเป็นเจ้าภาพตามความถนัด หรือ เรื่องนั้น ตรงกับภารกิจของใคร และจะมีเจ้าภาพเข้ามาช่วยกันดำเนินการ

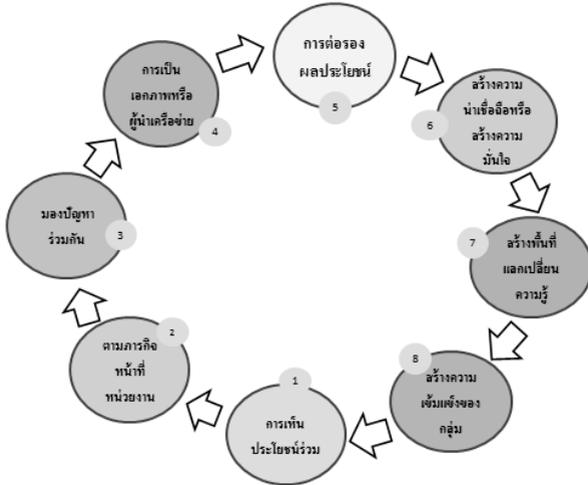
ขั้นตอนที่ 7 การสร้างระบบเกาะเกี่ยวกัน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ของเครือข่ายให้ดำรงอยู่ ซึ่งเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีใช้ตลาดนัดสีเขียวกินสบายใจ เป็นพื้นที่กลางในการนัดหมาย ให้คณะทำงานทุกฝ่าย เข้ามาร่วมกัน ประชุม หรือ การปรึกษาหารือในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์โดยมีความถี่ในการพบปะกันคือ ทุกสัปดาห์ และยังมีพื้นที่กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่าย เป็นประจำทุกปี คือ เทศกาลกินสบายใจห่างไกลโรค จัดในเดือนกุมภาพันธ์ ดังภาพที่ 3 ที่แสดงถึงกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ดังนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ

3. ขั้นตอนพัฒนาเป็นเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์ เป็นการมองถึงปัจจัยสาเหตุของการมารวมกันเป็นเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี สามารถแบ่งออกได้ทั้งหมด 8 ประการ คือ (1) การเห็นประโยชน์ร่วมกันที่จะนำไปสู่การมีสุขภาพดีของสังคม (2) เข้ามาช่วยตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือ ตอบเป้าหมายขององค์กรที่มีภารกิจหน้าที่โดยตรงกับประเด็นด้านการเกษตร (3) การมองปัญหา ร่วมกันของเครือข่ายที่เห็นปัญหาด้านสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วน (4) การเป็นเอกภาพ หรือ ผู้นำเครือข่ายเป็นการรวมกัน เพื่อให้เกิดผู้นำในการแก้ปัญหา (5) การต่อรองผลประโยชน์เป็นสาเหตุปัจจัยที่มองถึงการสร้างมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจ (6) การสร้างความน่าเชื่อถือ หรือ สร้างความมั่นใจเป็นการมารวมกัน เพื่อสร้างพลังร่วม สร้างมาตรฐานร่วม และแนวทางปฏิบัติ กฎ กติกาของเครือข่ายร่วมกัน เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือกับผู้บริโภคมากขึ้น (7) การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยการสร้างตลาดสีเขียว มาเป็นพื้นที่กลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความรู้ใหม่สู่การแก้ปัญหา และ (8) การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเป็นการแสดงพลังถึงความสามัคคีของเครือข่ายทั้งหมด 7 เครือข่าย ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความสำคัญต่อการ

ก่อตัวของเครือข่ายทางสังคมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีกันทั้งสิ้น ดังภาพที่ 4 ที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยการก่อตัวของเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ดังนี้

ภาพที่ 4 ขั้นตอนพัฒนาเป็นเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ กรณี นโยบายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีพัฒนาการของการรวมกลุ่มกันของเครือข่ายทางสังคมนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ใช้เวลากว่า 8 ปี มีพัฒนาการทั้งหมด 3 ช่วง คือ ช่วงของการริเริ่ม ช่วงของการก่อรูปและช่วงของการขยายตัว ส่วนของการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี เป็นไปตามขั้นตอนของการกำหนดนโยบายสาธารณะ 7 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการสร้างความเข้าใจ การสร้างความตระหนัก ระดมความคิดเห็น เป็นช่วงของการริเริ่มก่อตัวเครือข่าย ส่วนขั้นตอนการสร้างเป้าหมายร่วม และการกำหนดแผนปฏิบัติการร่วม

เป็นช่วงของการก่อรูปของเครือข่าย และส่วนขึ้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ และการสร้างระบบเกาะเกี่ยวกันนั้น เป็นช่วงของการขยายตัวเครือข่าย ส่วนของปัจจัยสาเหตุสำคัญที่ทำให้เครือข่ายทางสังคมด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีมารวมตัวกัน มีอยู่ 8 ปัจจัยหลัก คือ การเห็นประโยชน์ร่วม การเข้ามาตามภารกิจหน้าที่ การมองปัญหา ร่วมกัน การเป็นเอกภาพหรือผู้นำเครือข่าย การต่อรองผลประโยชน์ การสร้างความน่าเชื่อถือ การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม แต่ละปัจจัยมีความสำคัญต่อการก่อตัวของเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีกันทั้งสิ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ได้ใช้องค์ประกอบของเครือข่ายตามยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา หรือสามพลัง คือ พลังทางความรู้ พลังทางเคลื่อนไหวทางสังคม และพลังทางอำนาจรัฐ (ประเวศ วะสี, 2560) โดยมีการขยายพื้นที่ และขยายตลาดสู่ผู้บริโภคเพิ่มเติมผ่านกระบวนการขั้นตอนต่างๆ จากการคิดออกแบบอย่างมีส่วนร่วมของเครือข่าย เป็นรูปแบบที่ค่อยไปค่อยไป มีการบริหารเครือข่ายแบบแนวนอน ไม่มีใครมีอำนาจสั่งใครได้ ใช้วิธีการสร้างแรงศรัทธา และสร้างกัลยามิตรมีจิตใจที่เห็นตรงกัน การสร้างเป้าหมายร่วม เป็นเครื่องสัญญาใจผูกมัดกันไว้ มีแผนยุทธศาสตร์ และ Road Map เป็นตัวนำทางให้ถึงจุดหมาย และเครือข่ายทุกส่วนพยายามหาทุนมาหนุนเสริมกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้เครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีกำเนิดขึ้น ส่วนการเกาะเกี่ยวของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ โดยใช้ตลาดนัดสีเขียวกินสบายใจเป็นพื้นที่กลางในการนัดหมายให้คณะทำงานทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันประชุม หรือ การปรึกษาหารือในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ โดยมีความถี่ในการพบปะกัน คือ ทุกสัปดาห์ และยังมีพื้นที่กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่าย คือ เทศกาลกินสบายใจทางไกลโรคจัดในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี มีความสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2547) ที่เพิ่มกระบวนการก่อตัวเครือข่าย คือ การสร้างศรัทธาร่วม การให้เห็น

ปัญหาความร่วมมือ การค้นหาข้อมูลมาช่วยในการกำหนดทางเลือก และการสร้างระบบความสัมพันธ์ให้เข้มแข็ง และสอดคล้องกับสัมพันธ์ เศรษฐกิจ และคณะ (2548) ที่ระบุว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายนั้นจะต้องไปเป็นในทิศทางเดียวกัน ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน โดยการค้นหาผู้ประสาน หรือผู้เชื่อมภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของธวัชชัย เคหะบาล (2555) ที่มีการศึกษาเรื่อง เครือข่ายทางสังคมกับการขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพระดับตำบล ได้ชี้ให้เห็นว่า การก่อตัวของเครือข่ายนักวิจัยสุขภาพชุมชน มีอยู่ 2 ปัจจัยหลักที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรวมกันของเครือข่าย คือ ปัจจัยภายในที่มีกลุ่มองค์กรเครือข่ายภายในพื้นที่ และส่วนปัจจัยภายนอกที่มีกลุ่มองค์กรที่เข้ามาหนุนเสริมชุมชน

ส่วนกระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีกระบวนการสร้างเครือข่าย 7 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 จะเป็นช่วงของการริเริ่มเครือข่าย ส่วนในขั้นตอนที่ 4 และขั้นตอนที่ 5 จะอยู่ในช่วงของการก่อรูปของเครือข่าย และส่วนขั้นตอนที่ 6 และ ขั้นตอนที่ 7 จะอยู่ในช่วงการขยายตัวของเครือข่ายที่บ่งชี้ได้ว่า ในกระบวนการเกิดเครือข่ายกับขั้นตอนการสร้างให้มีความสัมพันธ์กัน หรือให้สอดคล้องไปด้วยกัน และทั้ง 7 ขั้นตอนนั้น ตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ต้องระบุปัญหาให้ชัด การวิเคราะห์ข้อมูลมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกหัวข้อนโยบายนั้น การระดมความคิดเห็นเพื่อเกิดแนวทางควรที่จะใช้กระบวนการประชาคมเข้าไปช่วย การสร้างเป้าหมายร่วม (มติข้อเสนอ, ยุทธศาสตร์) ควรใช้กระบวนการประชาพิจารณ์ในการตกลงเห็นพ้องด้วยกัน การกำหนดแผนปฏิบัติการ และการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติควรใช้กระบวนการแปลงนโยบายตามบทบาทของเครือข่าย ตามภารกิจที่มีทักษะเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และการสร้างเครือข่ายทางสังคมนั้นควรที่จะสร้างให้ครบทั้ง 3 ภาคส่วน โดยไม่จำกัดจำนวน แล้วค่อยเพิ่มภาคีเครือข่ายเข้ามาในทั้ง 3 ภาคส่วนนั้น โดยพิจารณา หรือ การประเมินจากขนาดของปัญหา พื้นที่เป้าหมายดำเนินการ และภารกิจงาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของประภาพรพรณ อุณอบ (2552) ที่ระบุให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายควรจะมีการศึกษาข้อมูลและสถานการณ์ การสร้างแรงศรัทธาและหาแนวร่วม การสร้างความตระหนักรู้

ถึงปัญหา การแสวงหาข้อมูลมากำหนดทางเลือก การค้นหาจุดร่วมของเครือข่าย การแสวงหาช่องทางเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์เป็นการหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง การสร้างระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย และสอดคล้องกับแนวคิดของธนพฤษฯ ชามะรัตน์ (2554) ที่ระบุให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายจุดเริ่มต้นจากการมีความสัมพันธ์ส่วนตัว และประสบการณ์ร่วม จากกิจกรรมของกลุ่มวงเล็ก ๆ ไปสู่กิจกรรมวงกว้างมากขึ้น จากปัจเจกบุคคลเข้าร่วมเป็นกลุ่มและเป็นเครือข่าย ซึ่งจะถูกชักจูงขึ้นเป็นเครือข่ายแบบหลวม ต่อมาเครือข่ายจะเริ่มมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในรูปแบบของข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ใหม่ เทคนิคใหม่ๆ หรือ ตำแหน่ง โดยอาศัยกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมปฏิสัมพันธ์ของเครือข่าย รวมทั้งการสานผลประโยชน์ ในการต่อรองผลประโยชน์ของเครือข่าย ได้แก่ การกำหนดราคาสินค้าทางการเกษตรแก่บริษัทห้างร้าน การกำหนดราคาในตลาดสี่เขี้ยว การแบ่งโควตาสินค้าเกษตรเข้าสู่สถานโรงพยาบาล เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้สร้างมาตรฐานด้านการเกษตรร่วมกันเป็นมาตรฐานของกลุ่มรับรองคุณภาพสินค้าของกลุ่ม เมื่อกลุ่มเกิดความเข้มแข็งการขยายตัวของเครือข่ายทางสังคมก็จำเป็นต้องเกิดขึ้น เพื่อรองรับการขยายฐานการบริโภคและการขยายฐานการผลิตสินค้าให้มีเพียงพอต่อความต้องการของตลาด โดยเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ใช้รูปแบบการจัดการเป็นกลุ่มและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย สินค้าและตลาดมีการเชื่อมโยงกันด้วยการวางแผนการผลิตร่วมกัน การวางแผนการตลาดร่วมกัน จนเกิดข้อตกลงร่วมของเครือข่ายในการกำหนดราคาร่วมกัน และการผลิตที่มีความสอดคล้อง หรือ การสอดคล้องกันให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิโรจน์ เป็นสุข (2554) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางทอง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ที่ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางทอง จนเกิดการรวมกันของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นตัวกลางเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานในท้องถิ่น ที่ท้องถิ่นเข้ามาร่วมกันดูแลสุขภาพ ด้วยการทำแผนปฏิบัติการ ประชาคมหมู่บ้าน การจัดทำแผนตำบล การทำข้อบัญญัติท้องถิ่น และการทำโครงการกิจกรรม

ส่วนปัจจัยการก่อตัวของเครือข่ายทางสังคมขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีนั้น เกิดจากปัจจัยสาเหตุอยู่ 8 ประการ พบว่า การมารวมกันของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี มีสาเหตุมาจากการมองประโยชน์ในเรื่อง “สุขภาพดี” ทำให้ทั้ง 3 ส่วนเข้ามารวมกันเป็นเครือข่ายไม่ว่าหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานภาคประชาสังคม และหน่วยงานทางวิชาการ ทั้ง 3 ภาคส่วนนั้น บางหน่วยงาน หรือ ทั้งหมด ได้มองเห็นถึงการเข้ามาเพราะภารกิจหน้าที่ของงานตนเอง ส่วนการมองปัญหาาร่วมกัน ได้มองเห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นที่ตรงกันทั้งหมด 4 ด้าน คือ (1) ด้านสุขภาพ เกิดจากการบริโภคผัก ผลไม้ที่มีสารเคมี เช่น ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ยาเร่งเนื้อแดง เป็นต้น (2) ด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ยาฆ่าหญ้าส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมตามมา เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ การทำลายดิน การทำลายน้ำ การทำลายระบบนิเวศ (3) ด้านสังคม เมื่อความสะอาดเข้ามาในชุมชนการพึ่งพากันก็ลดน้อยลงทำให้เกิดความเห็นห่างขาดความสามัคคีในชุมชน ขาดอำนาจต่อรองในเรื่องราคาก็ตามมา (4) ด้านเศรษฐกิจ การใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า การใช้แรงงานเครื่องจักร การปลูก การแปรรูป การเก็บเกี่ยว การตลาด จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูงมากขึ้น ส่วนปัจจัยในการเป็นเอกภาพหรือผู้นำเครือข่ายนั้น ภายในกลุ่มเครือข่ายยังมีความต้องการอำนาจในการตัดสินใจ การนำของผู้นำ การวางแผน ในเครือข่ายต้องมีผู้นำที่ดีและผู้ตามที่ดีด้วย ส่วนปัจจัยสาเหตุในเรื่องของการต่อรองผลประโยชน์ ในการสร้างอำนาจต่อรองด้วยการก่อตัวของเครือข่ายเพื่อขยายฐานการตลาดของสหกรณ์มากขึ้น เพื่อให้ส่งผลผลิตให้กับกลุ่มเครือข่ายมากขึ้น เป็นการค้นหาแหล่งจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชน การมารวมกันเป็นเครือข่ายเป็นการแสดงพลังต่อรองต่อการผลักดันนโยบายกับอำนาจรัฐให้มีการสั่งการ และปฏิบัติตามข้อเสนอของเครือข่ายที่กำหนดไว้ เช่น การรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อนำสินค้ามาขายตลาดสีเขียว ตลาดในโรงพยาบาล เป็นต้น ส่วนในการสร้างความน่าเชื่อถือ หรือ สร้างความมั่นใจนั้น การมาอยู่รวมกัน ทุกคนพึงยอมรับในกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เช่น การสร้างมาตรฐานแบบมีส่วนร่วม หรือ PGS เป็นต้น นำมาใช้ภายในกลุ่ม แสดงให้สังคมรับรู้ มีกระบวนการและแผนที่ชัดเจน มีกิจกรรมกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงของเครือข่าย และจะนำมาสู่ความน่าเชื่อถือกับภาคีเครือข่ายภายนอกกลุ่ม และส่งผลต่อความมั่นใจ

ของสมาชิกภายในกลุ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน ส่วนสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ สมาชิกในกลุ่มที่เข้ามาช่วยเครือข่ายส่วนใหญ่ ต้องการเรียนรู้ เพิ่มความรู้มากขึ้น การได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กันและกัน ทำให้เกิดความรู้ใหม่ ในการแก้ไขปัญหาของส่วนบุคคล หรือการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม หรือ บางคนมาเรียนรู้ เพื่อต้องการวางแผนในการผลิต การจำหน่ายการบริโภค การบริหารจัดการ ซึ่งในเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีใช้ตลาดสีเขียวกินสบายใจเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้ หรือ การเรียนรู้ และยังมีตลาดสีเขียวในอุบลราชธานีอีก 5 แห่ง เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนของเกษตรกร ส่วนของการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม เป็นการขยายความรู้สู่ชุมชนนำไปสู่การสร้างการเรียนรู้ของชุมชนผ่านกิจกรรมของชุมชนและภายนอกชุมชน เครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ก็จะเป็นตัวเชื่อมกลางในการกระจายสินค้าให้เกษตรกร เป็นการเปิดโอกาสให้กับชุมชนมาเรียนรู้ที่ตลาดสีเขียวกินสบายใจ ทั้งนี้ในการก่อตัวของเครือข่ายทั้ง 8 ประการนั้น ได้สอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาสุทนต์ อากาศโร (2547) ที่ชี้ให้เห็นว่า เหตุผลของการมาร่วมกันของเครือข่ายนั้น เกิดจากสถานการณ์ปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้น การแก้ปัญหาต้องอาศัยความสามารถของบุคคลในการแก้ไข เครือข่ายเป็นตัวประกอบสร้างพื้นที่ทางสังคม และการได้รับผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษา ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานี ในการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพนั้น เกิดขึ้นด้วยองค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคมใน 3 ส่วนหลัก คือ พลังเคลื่อนไหวทางสังคม พลังความรู้ และพลังอำนาจรัฐ ในทั้ง 3 ส่วนนี้จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ จะไม่สามารถนำไปสู่การผลักดันนโยบายสาธารณะได้สำเร็จ ซึ่งสมาชิกเครือข่ายจะเพิ่มขึ้นเป็นไปตามขั้นตอนพัฒนานโยบายสาธารณะ และค้นพบว่า ใน 7 ขั้นตอนพัฒนานโยบายสาธารณะ คือ ขั้นตอนการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน การสร้างความตระหนักร่วม และการระดมความคิดเห็น จะเป็นช่วงของการริเริ่มของเครือข่าย ส่วนขั้นตอนการสร้างเป้าหมายร่วมเป็นการสร้างมิติข้อเสนอนโยบาย การสร้างยุทธศาสตร์ รวมทั้งการกำหนดแผนปฏิบัติการร่วมกันนั้น

จะเป็นช่วงของการก่อรูปเครือข่ายที่เป็นทางการ ส่วนขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ และการสร้างระบบเกาะเกี่ยวกันของเครือข่าย จะเป็นช่วงของการขยายตัวของเครือข่าย การนำข้อเสนอนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมตามศักยภาพ ชีตความสามารถ และบทบาทหน้าที่ ภารกิจของเครือข่าย

จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงมีข้อเสนอแนะ (1) คนที่จะมาเป็นแกนนำประสานงานในเครือข่าย 3 ภาคส่วน หรือ เครือข่ายสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา นั้น ต้องเป็นบุคคลที่มีความเป็นกลางและมีลักษณะยึดหยุ่นสูง (2) สมาชิกในเครือข่ายไม่ควรมีหลายบทบาทหน้าที่ เพราะต้องแบกรับภาระหน้าที่นั้นมากจนเกินไป ทำให้ส่งผลถึงความสำเร็จของการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้ และ (3) แกนประสานงานเครือข่ายถ้าได้เป็นผู้ที่ทำหน้าที่บทบาทล้อมวลชนเข้ามาร่วมด้วยจะเป็นส่วนในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะอย่างมาก

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย* : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัท ชัคเซสมิเดีย จำกัด.
- ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์. หมุดยึดคนกระจาย : เครือข่ายทางสังคมของนายหน้าแรงงานอีสาน. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*. 7(3), 27-52..
- ธวัชชัย เคหะบาล. (2555). *เครือข่ายทางสังคมกับการขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพระดับตำบล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม. ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิตย์ ทัศนียมและสมพนธ์ ทัศนียม. (2555). *การสร้างเสริมสุขภาพ การสร้างพลังอำนาจ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. ขอนแก่น : หจก.โรงพิมพ์คังนาราวิทยา.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2540). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และปกเจริญผล.

- ประภาพรรณ อุ่ชอบ. (2552). *เครือข่าย:กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาอย่าง
บูรณาการ*. ขอนแก่น : คณะสังคมศาสตร์และคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหิดล.
- ประเวศ วะสี. (2547). *ทฤษฎีใหม่ทางการแพทย์*. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี. (2560). *สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาเครื่องมือเคลื่อนออกจากวิกฤตชาติ*.
สืบค้นวันที่ 29 สิงหาคม 2560. จากหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ออนไลน์ [http://
www.parliament.go.th/news](http://www.parliament.go.th/news).
- ประเวศ วะสี. (2560). *ทฤษฎีสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาสร้างจุดเปลี่ยนพัฒนาประเทศ*.
สืบค้นวันที่ 20 กันยายน 2560. จาก <http://www.thaihealth.or.th>.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*.
กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พระไพศาล วิสาโล. (2535). *สุขภาพ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม* ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์
และปัญญาจันทร์ประดับมุข บก. *สิ่งแวดล้อมกับสุขภาพ* ข่ายงานวิจัยพฤติกรรม
สุขภาพ : กระทรวงสาธารณสุข.
- สมัชชาสุขภาพจังหวัดอุบลราชธานี. (2556). *รายงานผลการดำเนินงาน*. อุบลราชธานี
: โครงการสมัชชาสุขภาพจังหวัดอุบลราชธานี.
- วิโรจน์ เป็นสุข. (2554). *การจัดการเครือข่ายส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลในเขตองค์การบริหาร
ส่วนตำบลบางทอง อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา*. รายงานการศึกษา
อิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
- สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.
- มูลนิธิประชาสังคมจังหวัดอุบลราชธานี. (2559). *รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสมัชชา
สุขภาพ จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2558*. ระหว่าง วันที่ 1 กรกฎาคม 2558 ถึง
วันที่ 30 มิถุนายน 2559. เสนอต่อ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. (2537). *ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น “คู่มือและ
ทิศทางการพัฒนาผู้นำชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชนบท”*. ขอนแก่น : สถาบันวิจัย
และพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สมพันธ์ เตชะอธิก. (2553). *คู่มือผู้นำสุขภาวะตำบล การสร้างนโยบายยุทธศาสตร์
โครงการนวัตกรรมสร้างเสริมสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. ขอนแก่น : หจก.โรงพิมพ์
คลังนานาวิทยา.*
- สมบัติ อารงัญวงศ์. (2546). *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์ และ
กระบวนการ. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.*
- สำนักงานสุขภาพแห่งชาติ. (2560). *ศัพท์ที่ใช้บ่อยปฏิรูปสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.*